

Glavni zaključci na osnovu prvih nalaza monitoringa finansiranja izborne kampanje i postupanja državnih organa

Izmenе propisa koje su preduzete decembra 2019. i januara 2020, nisu rešile probleme koji su prepoznati u domaćim planovima, u preporukama ODIHR sa ranijih izbora i tokom dijaloga o izbornim uslovima. Činjenica da su ključni izborni zakoni menjani i nakon dijaloga pokazuje da nije bilo spremnosti, a ne da nije bilo vremena da se reše svi problemi.

Usled toga su, između ostalog, odredbe o finansiranju izborne kampanje i dalje takve da se kroz budžetske dotacije podstiče neravnopravnost učesnika, nije povećana transparentnost informacija u doba dok kampanja traje, niti je precizirano šta Agencija mora da proveri po službenoj dužnosti. Nisu bitno poboljšana ni pravila o aktivnostima javnih funkcionera tokom kampanje. Nova pravila koja je doneo Savet REM-a su po obuhvatu ispod minimuma koji je propisan zakonom, o čemu postoji čak i mišljenje resornog Ministarstva, lošija su od onih sa ranijih izbora i ne rešavaju probleme uočene u praksi. Između ostalog, ona nisu obavezna za privatne TV stanice, ne rešavaju pitanje emitovanja celokupnih partijskih skupova, predstavljanja javnih funkcionera tokom kampanje i ne obezbeđuju javnost podataka o uslovima oglašavanja.

Odlaganje izbora zbog vanrednog stanja je otvorilo nove dileme jer pojedina pitanja nisu jasno rešena, niti su se o njima oglašavali nadležni organi. Tako, partije i grupe građana, koje su imale neke troškove za vreme vanrednog stanja, trebalo bi da ih obuhvate u izveštaju o troškovima kampanje. Ministarstvo finansija je pravilno izdvojilo sredstva u budžetu za finansiranje kampanje, dok je velika većina lokalnih samouprava to propustila da učini.

Pre proglašenja vanrednog stanja nije bilo plaćenog oglašavanja u elektronskim medijima, niti drugih aktivnosti koje uobičajeno nose sa sobom najviše troškova kampanje. Ograničenja koja proističu iz zdravstvenih razloga verovatno će se odraziti i na troškove izborne kampanje, jer se može očekivati da će biti manje događaja sa organizovanim prevozom velikog broja učesnika.

S druge strane, izmenjene okolnosti u kojima se odvija kampanja mogu pojačano aktuelizovati druge vidove zloupotreba ili nepravilnosti. Trenutno u tom pogledu najveću pažnju treba obratiti na način distribucije državne pomoći radi prevazilaženje posledica krize, a naročito na kontroverznu meru podele 100 evra punoletnim građanima, uz obavezu prethodnog prijavljivanja za većinu.

Republičko javno tužilaštvo, Agencija za borbu protiv korupcije, REM i RIK nisu za sada na adekvatan način ili uopšte upoznali građane sa krivičnim delima i prekršajima koji su u vezi sa izborima, kao i sa bezbednim kanalima za prijavljivanje nepravilnosti.

Agencija za borbu protiv korupcije se nije oglašavala u vezi sa pojedinim spornim situacijama koje mogu biti u vezi sa njenim nadležnostima. Između ostalog, Agencija nije na inicijativu TS pokrenula postupak radi utvrđivanja nedozvoljenog pritiska na funkcionere, a u vezi sa ostavkama dva člana Saveta REM. Nema podataka o tome da je Agencija prikupljala podatke u vezi sa „programom Srbija 2025“, promovisanim u decembru 2019, iako se potvrdilo da nije reč o dokumentu koji je usvojila Vlada ili neki drugi državni organ, te da može biti reč o promociji u političke svrhe. Takođe, za sada nema podataka o eventualnom ispitivanju informacija u vezi sa korišćenjem naloga na društvenoj mreži Twitter za partijsku i funkcionersku promociju. Pojedine izjave javnih funkcionera date pre i tokom vanrednog stanja se takođe mogu tumačiti kao posredna politička promocija, kao što je, na primer, slučaj sa negativnim komentarima na račun političkih protivnika, prilikom opisa kapaciteta medicinskih ustanova. Pored toga, nema naznaka da su ispitane ni javne iznete sumnje o zloupotrebama volonterskih servisa u partijske svrhe.

Agencija za borbu protiv korupcije i REM nisu objavile informacije o postupanju po prijavama građana ili političkih subjekata (izmenama zakona je uspostavljen rok od pet dana za postupanje Agencije po prijavama dok je izborna kampanja u toku. O radu Nadzornog odbora uopšte nema informacija. Ovo telo nema svoju internet stranicu, niti kontakt podatke na sajtu Narodne skupštine koja ga je izabrala. Propuštena je prilika da se izmenama zakona jasno definišu njegove nadležnosti, odnosi sa drugim organima i da se sastav NO učini nezavisnijim od onih koje treba da kontroliše.

Agencija je objavila nalaze kontrole godišnjih finansijskih izveštaja političkih subjekata za 2018. Novi izveštaji, za 2019, još uvek uglavnom nisu objavljeni, izuzev za desetak manjih stranaka i grupa građana.

Transparentnost Srbija će nastaviti da prati najvažnija pitanja tokom kampanje, i redovno će obavestavati javnost o najvažnijim nalazima. Obraćaćemo se i državnim organima sa inicijativama za njihovo postupanje. Upravo danas smo podneli inicijativu Ministarstvu unutrašnjih poslova za objavljivanje informacija o prijavljenim javnim skupovima.

Transparentnost Srbija

Beograd, 11.5.2020.